

به نام خداوند لوح و قلم

ادبیات کودکان

نام منبع و مؤلف:

ادبیات کودک و نوجوان، دکتر رجب توحیدیان،
دانشگاه فرهنگیان سراسر

طرح درس

انستگاه فرهنگيان
سلماسي

✻ تعاريف، تاريخچه، اهداف

✻ ويژگي و کاربرد ادبيات کودکان

✻ شناخت انواع خواندنيهاي داستاني و غيرداستاني

✻ شعر کودک

✻ بررسي کتابهاي تصويري کودکان

طرح درس

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

✻ بررسی نقد ادبیات کودکان

✻ بررسی منابع مذهبی در ادبیات کودکان

✻ تأثیر جنگ در ادبیات کودکان

✻ نقش کتابهای کودکان در تعلیم و تربیت کودکان معلول

✻ آشنایی با جوایز و سازمانهای بین المللی

اهداف درس

✱ وارد شدن به دنیای کودکان

✱ شناخت انواع خواندنیها و کتابها در زمینه های مختلف برای کودکان

✱ آشنایی با نقد ادبیات کودکان

✱ آشنایی با جوایز و سازمانهای ملی و بین المللی در این زمینه

جایگاه درس

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

درس ادبیات کودکان از دروس تخصصی
رشته علوم تربیتی گرایش پیش دبستانی است.

- ارائه تعریفی از ادبیات
- ارائه تعریف ادبیات کودکان و مقایسه آن با تعریف ادبیات
- شرح تاریخچه ادبیات کودکان در جهان
- توضیح تاریخچه ادبیات کودکان در ایران
- بیان نظر اوکرلوند در مورد هدف از ادبیات
- بیان تقسیم‌بندی کلی اهداف ادبیات

فصل اول

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

تعاریف

تاریخچه

اهداف

ارائه تعریف کامل و جامع از ادبیات کار

دشواری است.

ژان پل سارتر تعریف کاملی از ادبیات دارد و گفته است: "مجموعه تظاهرات هنری هر قوم که در قالب کلام ریخته شده ادبیات آن قوم به شمار می آید."

به طور کلی ادبیات را به صورت زیر نیز تعریف کرده اند: "چگونگی تعبیر و بیان احساسات و عواطف و افکار به وسیله کلمات در اشکال و صورتهای مختلف."

تعریف کلی ادبیات، با ادبیات کودکان
تفاوت چندانی ندارد اما در ادبیات کودکان افراد
کم تجربه مخاطب قرار می‌گیرند و عوامل چندی
در آسیب‌پذیری و حساسیت موضوع دخیل است
از جمله محدودیتهای زمانی و تجربی.

تعریف بسیاری از ادبیات کودکان شده است از جمله تعریف **پل هاراز** و تعریفی که در فرهنگ روان‌شناسی آمده است.

زمانی می‌توان تعریف جامع و مانعی از ادبیات کودکان بیان کرد که توجه خاص نسبت به تفاوت‌های فردی کودکان در مقایسه با بزرگسالان مبذول داشت همچنین هدف اصلی ارضای نیازهای روانی – اجتماعی کودکان را نیز نباید فراموش کرد.

۱- فرصتهایی برای کسب تجارب و اطلاعات
گوناگون برای کودک فراهم سازد.

۲- موج رشد امیال کودکان شود و اثر عمیقی در
فکر و روحیه کودک به جا بگذارد.

منظور از ادبیات کودکان مجموعه کتب داستانی،
شعر و کتابهای غیرداستانی است که تا سن ۱۵
سالگی برای کودکان نوشته می شود و به طور
غیرمستقیم به آنان آموزش می دهد.

تعیین تاریخ دقیق و معین به عنوان مقطعی مطمئن برای شروع ادبیات کودکان کار دشواری است اما می‌توان نخستین زمزمه‌های مادران برای کودکانشان را به عنوان ادبیات شفاهی کودکان دانست.

توجه به علل و انگیزه‌های رفتار انسان از قرن هفدهم آغاز شد. قرن هفدهم را می‌توان قرن آغاز تألیف کتاب کودک دانست.

در اواخر قرن هفدهم و در اوایل قرن هجدهم میلادی **شارل پرو** در فرانسه به جمع‌آوری داستانها و افسانه‌های عامیانه پرداخت و با این کار اساس ادبیات کودکان را پایه‌گذاری کرد. از این زمان به بعد افرادی چون **جیمز جانی وی، جان بانیان، برادران گریم، پل هازارد و پرولت** اقدام به فعالیت‌هایی در خصوص ادبیات کودکان کردند.

ژان ژاک روسو تحولاتی در رواج افکار او و تغییرات انقلابی مردم به ویژه مربیان به وجود آورد.

در قرن نوزدهم هانس کریستن اندرسن پدر ادبیات کودکان مفهوم ادبیات کودکان را به معنی امروزیین خود بیان کرد.

قرن بیستم قرن کودک نامیده شد.

جنگ و پیامدهای آن موجب بروز نظریه‌های
جدید در تغییر جهت ادبیات شد.

از اواخر قرن بیستم رشد فلسفه دیویی کم‌کم
تفاهم و الفت بین‌المللی موجب تأسیس سا
زمانهای و انجمنهای بین‌المللی مختلف شد.

اکنون در قرن بیست و یکم ادبیات کودکان
خصوصیاتی متمایز از گذشته دارد و صرفاً برای
جنبه‌های تربیتی و تفریحی نگاشته نمی‌شود،
بلکه چون پلی بین کودک و سایر انسانها و
جهان پیرامون او می‌باشد.

فصل اول تاریخچه ادبیات کودکان در ایران

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

با وجود قدمت آموزش و پرورش در ایران، ادبیات کودکان به مفهوم امروزیین خود طفلی نوپاست، علت اصلی آن:

۱- توجه صرف به آینده کودک

۲- طرز تفکر بزرگسالان نسبت به کودکان

به صورت ادبیات شفاهی و غیرمکتوب رایج بوده
است، از جمله آثار مکتوب **سیاست نامه** و
قابوس نامه و **گلستان** و **بوستان سعدی** و
مثنوی مولوی و **اردشیر بابکان** است.

ادبیات به مفهوم نوین خود نزدیک به یک قرن است که در ایران به وجود آمده است که از افرادی چون **صبحی مهتدی و جبار عسگرزاده (باغچه بان)** می توان نام برد.

در زمان جنبش مشروطه **حاج میرزا یحیی دولت آبادی** بنیانگذاران مدارس و مؤسسات فرهنگی در ایران است.

فصل اول تاریخچه ادبیات کودکان در ایران

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

مجله "سپیده فردا" یکی از اهداف اصلی آن آموزش روشهای نوین آموزش و پرورش به مربیان و معلمان بود.

در سال ۱۳۴۰ اولین کتاب درسی به وسیله دکتر علی اکبر شعاری نژاد تدوین شد.

فصل اول تاریخچه ادبیات کودکان در ایران

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

از سال ۱۳۴۵ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان فعالیت خود را آغاز کرد. سپس در همین سالها اقداماتی برای ترجمه آثار خارجی مربوط به ادبیات کودکان انجام گرفت. کتب متعددی به وسیله افرادی چون **علی نقی وزیری**، **روحی ارباب** و **مهری آهی** ترجمه شد.

فصل اول تاریخچه ادبیات کودکان در ایران

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

روزنامه و مجلات مختلفی انتشار یافت مانند: پیک،
اطلاعات کودکان، کیهان بچه‌ها و رشد.

عده‌ای این دوره را دوران شکوفایی می‌نامند.

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷،
نگرش و شیوه‌ای نو در ادبیات کودکان پدید آمد.

فصل اول تاریخچه ادبیات کودکان در ایران

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

روزنامه و مجلات مختلفی انتشار یافت مانند: پیک،
اطلاعات کودکان، کیهان بچه‌ها و رشد عده‌ای
این دوره را دوران شکوفایی می‌نامند..

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷،
نگرش و شیوه‌ای نو در ادبیات کودکان پدید آمد.

جنگ تحمیلی ایران و عراق روند تازه‌ای در ادبیات
کودکان به وجود آورد: ادبیات کودکان و جنگ

قبل از هر چیز باید بدانیم اصولاً هدف از ادبیات چیست؟

از نظر اوکرلوند:

” ادبیات باید برای نیازهای خاص گروه‌های خاص از خوانندگان در یک زمان خاص عرضه شود، نتیجه آنگاه لذت بردن از زیبایی خواهد بود و این همان چیزی است که منظور ادبیات است. ذوق، فرهنگ و هدف‌هایی نظیر اینها سرانجام به خودی خود حاصل خواهد شد.“

فصل اول تقسیم نیازهای انسان از سوی لیپرت

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

۱- نیازهایی که به گسترش دید فرد بستگی دارد
(پرورش استعدادهای تخیل، احساس، استدلال و ...)

۲- نیازهایی که به شناخت جهان ارتباط پیدا
می‌کند. (کسب دانش)

نیازهای کودکان با خواسته‌های بزرگسالان
متفاوت است و ارضای خواسته‌های آنان باید با
ظرافت و دقت خواص صورت گیرد.

۱- شناساندن ذات حق

۲- خویشتن سازی

۳- شناخت محیط

۴- ایجاد لذت

۵- آموزش

۶- عادت دادن به مطالعه

۷- ارضای نیازهای عاطفی و روانی کودک

۸- برانگیختن نیروی کنجکاوی

۹- ارضای نیروی کنجکاوی

۱۰- ایجاد اعتماد به نفس

۱۱- ایجاد روابط و تفاهم بین‌المللی

۱۲- شکوفایی استعدادها و نهفته کودک

۱۳- پرورش نیروی تشخیص

۱۴- تقویت و پرورش نیروی تخیل

فصل دوم

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

ویژگی و کاربرد ادبیات کودکان

- بیان ویژگیهای کودکان در مراحل مختلف
- تشریح رشد از دیدگاه اسلام
- تشریح تقسیم‌بندی مراحل مختلف کودکی و نوجوانی
از نظر روانشناسی و تعلیم و تربیت
- بیان تقسیم‌بندی پیاژه از مراحل
- بیان تقسیم‌بندی نیازهای انسان از دیدگاه
مازلو

- تشریح نیازها و علاقمندیهای کودک در خواندن
- توضیح عوامل مختلف برای انتخاب کتاب خوب
- بیان موارد کاربرد ادبیات کودکان در زندگی کودک

فصل دوم ویژگیهای کودک در مراحل مختلف رشد

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

برای رشد نمی‌توان واحدی ارائه داد، زیرا رشد را از جهات مختلف تعریف کرده‌اند.

به معنی افزایش کمی و کیفی پیوسته و دائمی موجود زنده است.

در لغت

۱- رشد طبیعی: بین انسان و حیوان مشترک است و نشانگر افزایش کمی اندازه اندامهای مختلف بدن می‌باشد.

رشد را به دو دسته

تقسیم کرده‌اند

۲- رشد محیطی: در آن یادگیری اهمیت زیادی دارد و اگر فرد مورد آموزش قرار نگیری رشدی صورت نمی‌گیرد.

کلمه رشد در متون اسلامی به هدایت،
نجات، صلاح، کمال و یافتن راه مستقیم
تعبیر شده است.

فصل دوم بیان تقسیم‌بندی پیاژه از مراحل رشد

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

طبق نظر **پیاژه** رشد برای سازگاری موجود
زنده با محیط و حفظ تعادل ارگانیسم در
ادوار مختلف زندگی است.

از نظر روانشناسی و تعلیم و تربیت
مراحل مختلف کودکی و نوجوانی
به شرح زیر تقسیم می‌شود:

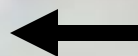
الف) سالهای قبل از دبستان
یعنی تا ۶ سالگی

رشد جسمانی و روانی
کودک بسیار سریع است
یوئزه تا سن ۲ سالگی.

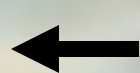
تغییراتی از نظر جسمی در کودک
رخ می‌دهد. قد می‌کشد،
دندانهای شیری اش می‌ریزد،
بدنش قدرت تقلا می‌یابد.

ب) سالهای اول دبستان یعنی
۶ تا ۷ سالگی

از خصوصیات دیگر این دوره تقلید و خیالپردازی،
استقلال طلبی و عدالت خواهی است.

حس استقلال طلبی
کودک بیش از گذشته
می‌شود، ماجراجو و
کنجکاو است.

(ج) سالهای میانه دبستان یعنی ۸
و ۹ سالگی

(د) سالهای آخر دبستان یعنی ۱۰
تا ۱۱ سالگی

(هـ) سالهای نوجوانی دبستان
یعنی ۱۲ و ۱۳ و ۱۴ و ۱۵ سالگی

پیاژه مراحل رشد را به شکل
زیر تقسیم‌بندی کرده است:

الف) مراحل حسی - حرکتی (از آغاز تولد تا
۱۸ ماهگی).

ب) مراحل پیش عملکردی (از یکسال و نیم تا
حدود ۷ سالگی).

ج) مرحله عملکردهای عینی (از ۷-۸ سالگی تا حدود ۱۱-۱۲ سالگی)

د) مرحله عملکردهای صوری (قیاسی) (از ۱۱-۱۲ تا حدود ۱۴-۱۵ سالگی)

فصل دوم

مراحل مختلف رشد از نظر پیاژه

وضعیت خود مرکزبینی (رشد فکر)	آمادگی علامت‌سازی (رشد زبان)
ضعف تشخیص تفاوت میان: خودبدنی و محیط خارج	دوره حسی - حرکتی آمادگی علامت‌سازی (توانایی جانشین سازی) هنوز ظاهر نشده است.
ضعف تشخیص میان: - عینی و ذهنی - علامت و موضوع (صورت و معنا) - نظر خود و نظر دیگران - ابعاد مختلف (یعنی کودک در آن واحد یک بعد از واقعیت را می‌بیند)	دوره پیش عملیاتی - رشد کارکردهای علامتی - کودک به یادگیری علایم می‌پردازد و از آنها برای توصیف واقعیتها استفاده می‌کند

فصل دوم

مراحل مختلف رشد از نظر پیاژه

دانشگاه
فرهنگیان
سلامت

دوره عملیاتی عینی - کودک می آموزد که با استفاده از علائم به خواندن و نوشتن و ریاضیات و طبق بندی و حل مسایل منطقی با محتوای عینی و مادی بپردازد.	ضعف تشخیص تفاوت میان: - عینی و ذهنی (این ضعف با تمام شدن این دوره تقریباً از بین می رود) - تفکر و موضوع فکر - اظهار نظر درباره واقعیت و شرایط واقعی
دوره عملیات صوری - نوجوان می تواند در روشهای منطقی و نظری از علائم استفاده کند. - در نبودن امور واقعی، می تواند ساخته های ذهنی را به کار گیرد.	- ضعف تشخیص این مسأله که در تفکر همه چیز ممکن است، ولی در واقعیت چنین نیست.

نتیجه: (۱) رشد شناختی، قدرت تشخیص و هماهنگی در

سطوح بالاتر را دایم افزایش می‌دهد.

(۲) توانایی فکری فرد پیوسته قابل انعطاف‌تر و
پویاتر و منطقی‌تر می‌شود.

(۳) آمادگی علامت‌سازی برای به وجود آمدن روش
علامتی انتزاعی‌تر رشد می‌یابد.

(۴) جهان واقعی از صورت سحرآمیز در می‌آید و
حالت عینی و علمی به خود می‌گیرد.

● اسلام به مسئله رشد بسیار اهمیت می‌دهد و هدف از این توجه خاص، رساندن انسان به غایت اصلی و نهایی او می‌باشد، که همان رسیدن به فطرت والای انسانی و شناخت حقیقی و واقعی خداوند است. از جمله این عواملی که اسلام در رشد فطرت می‌داند عامل فطرت و وراثت و محیط و خانواده است.

- در متون اسلامی مراحل رشد در سه دوره **هفت ساله خلاصه می شود. امام صادق (ع)** می فرماید: بگذار فرزندت هفت سال اول **(دوره سیادت)** را بازی کند. در هفت سال دوم **(دوره اطاعت و گردن نهادن او)** به تربیت او پرداز و از هفت سال سوم با او مشاورت و ملازمت کن.

فصل دوم نیازها و علاقمندیهای کودک در خواندن

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

نیازهای اساسی انسان از نظر ابراهام مازلو

۱- نیازهای زیستی

۲- نیازهای ایمنی

۳- نیاز به عشق و تعلق به دیگران

فصل دوم نیازها و علاقمندیهای کودک در خواندن

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

۴- نیاز به احترام شأن اجتماعی

۵- نیاز به تحقق نفس و خویشتن سازی

۶- نیازهای یادگیری و فهمیدن

۷- نیازهای زیباشناختی

- بزرگسالان دارای طرز تفکر معین و عقاید
شکل گرفته‌ای هستند.

- در بزرگسالان تقریباً خلق و خوی تغییر
نمی‌کند.

- کودک در دنیای خیالی زندگی می‌کند، در
نتیجه خواندن و مطالعه یکی از عوامل مهم
سازندگی کودک است.

کروپسکایا می‌گوید:

” کتابی که در دوران کودکی خوانده می‌شود ممکن است چنان بر آدمی اثر بگذارد که تأثیر آن در تمام دوران زندگی برجا بماند.“

پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید:

” هر کس که نزد او کودکی است در برخورد با او باید کودکانه (منظور سخن به اقتضای حال گفتن است) رفتار نماید.“

فصل دوم نیازها و علاقمندیهای کودک در خواندن

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

تقسیم‌بندی کتابها و مطالب خواندنی کودکان بر اساس نظر رشد آنها

۱- در سنین قبل از دبستان یعنی تا ۶ سالگی:

سریعترین مرحله رشد جسمی و روانی، در این دوره قدرت تمرکز کودک بر مطالب کم است و توصیف و توضیح مطالب باید بر عهده تصاویر گذاشته شود چرا که تصاویر و اشکال در ذهن کودک بهتر از کلام جا می‌گیرد.

فصل دوم نیازها و علاقمندیهای کودک در خواندن

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

۲- از سن ۶ سالگی به بعد:

سن یادگیری و رشد قدرت خواندن کودک، در این دوره باید مطالب با توجه به علاقه شدید او به خواندن تهیه شود تا بتواند حس کنجکاوی او را ارضاء سازد، پس آثار مکتوب باید سازنده و ساده تهیه شود و معلومات او را به روشی ساده بیفزاید. علاقه کودک در این سنین به داستانهای کوتاه و یا مجموعه داستانها زیاد است.

فصل دوم نیازها و علاقمندیهای کودک در خواندن

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

۳- نه سالگی و ده سالگی:

نگرش انتقادی دارد. حس استقلال طلبی او نسبت به بزرگترها بیش از گذشته است. رفته رفته احاطه ابتدایی بر علوم پیدا می کند.

فصل دوم نیازها و علاقمندیهای کودک در خواندن

۴- سن ده، یازده سالگی:

دامنه لغات کودک افزایش می یابد و به معنای اصطلاحات و تعابیر و استعارات ساده پی می برد، می تواند با سبکهای خاص ادبی آشنا شود، به ادبیات واقعی بیش از گذشته علاقمند است، بیشتر از قبل میل به مناظره و بحث و شرکت در جلسات بزرگترها در او دیده می شود.

فصل دوم نیازها و علاقمندیهای کودک در خواندن

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

۵- نوجوانی:

علائق نوجوان در این سن:

الف) در جستجوی جهان بینی و فلسفه خاص زندگی

ب) ماجراهای واقعی و شرح حالها و کتابهای مذهبی و تاریخ و اکتشافات و اختراعات و مبارزات اجتماعی

فصل دوم نیازها و علاقمندیهای کودک در خواندن

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

برای انتخاب کتاب خوب
باید به عوامل زیر توجه شود:

۱- ظاهر کتاب

۲- باطن کتاب

۳- نویسنده، شاعر، مصور

۴- ناشر

۵- قیمت کتاب

فصل دوم کاربرد ادبیات کودکان در زندگی کودک

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

- تقویت نیروی اندیشه کودک برای یافتن
فلسفه زندگی

- درست جهت دادن به کودک برای
خودشناسی و خداشناسی

- انطباق دادن کودک با محیط

- سهیم کردن کودک در سرنوشت خود

فصل دوم کاربرد ادبیات کودکان در زندگی کودک

- کمک به پرورش صحیح عقلی و عاطفی کودک

- برآوردن احتیاجات سنی کودک

- سبب رشد و تعالی به فضایل اخلاقی و انسانی و محکوم ساختن بدیها

- آشنا کردن کودک با زبان و فرهنگ ملی

فصل سوم

دانشگاه فرهنگیان

سلامت

شناخت انواع خواندنیهای داستانی

غیرداستانی

- بیان دسته‌بندی ادبیات کودکان
- تعریف داستان و بیان تقسیم‌بندی آن از لحاظ موضوع
- شرح داستان واقعی و دسته‌بندی آن
- بیان تقسیم‌بندی مهمترین انواع افسانه‌های عامیانه
- تشریح منظور از فرهنگ عامه
- بیان خواندنیهای غیرداستانی و انواع آن

شناخت انواع خواندنیهای کودکان و نوجوانان

خواندنیهای کودکان و نوجوانان به نوشته‌ها و کتابهای گفته می‌شود که نویسنده یا خالق آن از هدف خاص آموزش و القایی و ارائه آگاهیهای خاص تبعیت می‌کند. اگر از نوع داستانی باشد، شخصیت داستان متناسب با هدف تغییر و تحول

شناخت انواع خواندنیهای کودکان و نوجوانان

می یابد و نتیجه گیری مستقیم یا پند و اندرز در
آن جایی ندارد و اگر غیر داستانی باشد در آن
کارهای علمی و سوال و جواب نیز مطرح
می شود و آگاهیهای آن تابع واقعیتهایی است
که بنابر خواسته نویسنده جابجا نمی شود.

شناخت انواع خواندنیهای کودکان و نوجوانان

- اهداف ادبیات کودکان در خود اثر مستتر است و این هدف از پیش ساخته نیست.
- تنها اثری می‌تواند به عنوان یک اثر ادبی برای کودکان و نوجوانان شناخته شود که هنرمندانه تنظیم شود و از زبان و بیانی گویا و رسا و گیرا و دلنشین و متناسب برخوردار باشد

شناخت انواع خواندنیهای کودکان و نوجوانان

- شکل‌گیری پیش زمینه‌ای از ادبیات در کودکان با آوای خوش مادران و دایگان خود در قالب متلها و لالاییها می‌باشد.

**بعد از این مرحله می‌توان ادبیات
کودکان را به سه دسته تقسیم کرد:**

۱- خواندنیهای داستانی

۲- خواندنیهای غیرداستانی

۳- شعر

فصل سوم انواع خواندنیهای داستانی

- داستان گویی قدیمترین شکل ادبیات است.
- بسیاری از ملتها صاحب داستانهای روزگاران
- بسیار کهن می باشند مانند: مصر، چین، یونان و ایران
- در قرآن حتی به ارزیابی کیفیت قصه ها نیز توجه شده است.

داستان در معنی کلی آن: هر نوع حادثه و سرگذشتی که از نیروی تخیل نویسنده سرچشمه گرفته شود.

داستان: نوشته‌هایی است که در آن نویسنده فکر و هدف اصلی خود را در قالب حکایت و ماجرای به خواننده القاء کند و می‌تواند به صورت تخیلی یا واقعی باشد.

- در داستان هدفهای خاصی دنبال می‌شود.
- داستانها بخش اعظم ادبیات کودکان را در بر می‌گیرند.

**تقسیم‌بندی داستانها از لحاظ موضوع
و نوع پروراندن:**

الف) داستانهای واقعی

ب) افسانه‌ها

کودک از سنین ده سالگی به بعد دیگر با افسانه
ارضا نمی‌شود و به سراغ داستانهای می‌رود که
بتواند روابط انسانها را تعبیر و تفسیر کند.

داستانهای واقعی:

الف) از طریق این داستانها کودک در می یابد که نه تنها کودکانی دیگر با عواطف مشابه وجود دارند بلکه بزرگسالانی نیز هستند که مسائل آنان را درک می کنند.

ب) باید کودک را با اوضاع و احوال حاکم بر جامعه و روابط انسانها آشنا سازد.

ج) کلیه ضوابط داستان نویسی در آنها رعایت شود.

فصل سوم دسته‌بندی داستانهای واقعی

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

۱- داستانهایی از صحنه‌های مختلف زندگی کودک

۲- داستانهای حیوانی

۳- داستانهای ماجراجویی

۴- داستانهای تاریخی

۵- داستانهای فکاهی و طنزآمیز

۶- داستانهای احساسی (عاشقانه)

• افسانه‌ها از قدیمی‌ترین نوع ادبیات هستند.

افسانه:

داستان‌هایی است که بر واقعیت پایه‌گذاری نشده‌اند و حادثه‌ها و قهرمانان آنها زاییده خیالند و در آن از موجودات غیرواقعی مانند دیو و پری و آدم دریایی و غول و مانند آنها سخن گفته می‌شود.

نکته: افسانه‌ها عموماً درسی از کمک متقابل و همکاری و کوشش دسته‌جمعی در بردارند، بیانگر نیاز انسان در به دست آوردن عدالت است، سبب پرورش فکر کودکان می‌شود و پایانی خوش و عاطفی در بردارد.

الف) افسانه‌های عامیانه

ب) افسانه‌های جدید

افسانه‌ها را می‌توان به

دو دسته تقسیم کرد

مهمترین انواع افسانه‌های عامیانه به شرح زیر است:

۱- افسانه‌های توأم با تکرار

۲- افسانه‌های حیوانات سخنگو

۳- افسانه‌های جادویی

۴- افسانه‌های فکاهی

۵- افسانه‌های حماسی - قهرمانی

۶- افسانه‌های فلسفی - دینی

۷- افسانه‌های عاشقانه

● ساده‌ترین و کوتاه‌ترین نوع افسانه‌های عامیانه است.

مهمانهای ناخوانده

مانند:

دویدم و دویدم، مهمانهای
ناخوانده (ایرانی)،

سه خرس یا سه خوک کوچولو
(غیرایرانی).

فصل سوم افسانه‌های حیوانات سخنگو و فکاهی

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

۱- استعاره

مانند: کلیله و دمنه

افسانه‌های حیوانات
سخنگو

۲- تمثیلی

نظیر "خاله خدیجه"

و

افسانه‌های فکاهی

"خاله گردن دراز".

فصل سوم افسانه‌های حماسی – قهرمانی

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

باعث آشنایی کودکان با گذشته پرافتخارشان
خواهد بود.

مانند: داستانهای شاهنامه فردوسی

که به زبان ساده پرداخته شده

فصل سوم افسانه‌های فلسفی - دینی

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

این افسانه‌ها وسیله مناسبی برای پرورش اعتقاد
کودکان و نوجوانان به مقام بلند انسانی و تقویت
و غنی ساختن آنها است.

فصل سوم افسانه‌های احساسی (عاشقانه)

دانشگاه فرهنگیان
سالماس

مانند:

افسانه محبت

گل خندان و درگریان

باغ گل زرد

بازسازی افسانه‌های کهن و مردمی و دارای تنوع
موضوعی بسیار است. منتهی با نیازهای روز جامعه و
با مضامینی تازه که بتواند نیازهای روزمره خواننده
را ارضاء کند.

تفاوت اصلی افسانه‌های جدید و عامیانه

۱- افسانه‌های عامیانه در طول زمان و بدون مشخص بودن بعد آرمانی خاص آغاز شده

۲- افسانه‌های جدید با درونمایه اصیل از ذهن خلاق نویسندگانی خاص و در برهه خاصی از زمان خلق شده‌اند

مانند: افسانه‌های پینوکیو

که بازنویسی از افسانه آدمک چوبی است

از تعاریف گوناگونی که از فرهنگ وجود دارد.

ادوارد تایلور در کتاب فرهنگ ابتدایی تعریف کاملی از فرهنگ ارائه می‌دهد:

” فرهنگ یا تمدن مجموعه پیچیده‌ای است که در

برگیرنده دانستنیها، اعتقادات، هنرها، اخلاقیات، قوانین

و عادات و هر گونه توانایی دیگری است که به وسیله انسان به عنوان عضو جامعه کسب شده است. وضع فرهنگ میان جوامع گوناگون بشری تا جایی که در اصول کلی قابل تحقیق باشد موضوعی است مناسب برای بررسی قوانین اندیشه و کنش انسانی.“

فرهنگ مردم ترجمه کلمه "فولکلور" است.
بسیاری از محققان فولکلور را فرهنگ عامه و شامل
موضوعهایی می‌دانند که به طور شفاهی و دهان به
دهان نقل شده است.

سی.اس.برن موضوعاتی را که به به نام فولکلور بررسی می‌شوند در سه مقوله اصلی و چندین مقوله فرعی قرار می‌دهد:

(الف) باورها و عرف و عادات مربوط به زمین و آسمان و گیاهان.

(ب) آداب و رسوم مربوط به نهادهای سیاسی و اقتصادی و اجتماعی.

(ج) داستانها و ترانه‌ها و ضرب‌المثلها و داستانهای حقیقی و سرگرم کننده.

● بیگانگی کودکان این سرزمین با فرهنگ
با فرهنگ عامه باستانیشان پیوند آنان را با
تمدن و فرهنگ گرانقدر اجدادشان خواهد
گسیخت و در نهایت سبب انحطاط
فرهنگی آنان خواهد شد.

فصل سوم شناخت انواع خواندنیهای غیرداستانی

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

برای پرسشهای زیاد کودکان که پاسخ به
همه آنها از دست مربیان و معلمان آنان
برنمی آید مطالب غیرداستانی می تواند تا
حدی راهگشا باشد.

فصل سوم شناخت انواع خواندنیهای غیرداستانی

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

خواندنیهای غیرداستانی به چند دسته قابل
تقسیم می‌باشند:

۱- مطالب علمی

۲- مطالب مربوط به اجتماع و محیط

۳- زندگینامه

۴- سفرنامه

فصل سوم شناخت انواع خواندنیهای غیرداستانی

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

۵- بازیها و سرگرمیها

۶- کتابهای مرجع و کتابهای لغت و
دایرهالمعارف

۷- مطالبی درباره اختراعات و
اکتشافات

۸- کتابهای دینی

فصل سوم شناخت انواع خواندنیهای غیرداستانی

هدف از این کتابها این است که:

- به کودک و نوجوان شناختی صحیح و واقع بینانه از خود و جهان اطرافش بدهد
- روابط علت و معلولی و قانونمندیها
- سنتهای حاکم بر جهان هستی را برای کودک روشن کند.

فصل چهارم

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

شعر کودک

- بیان ویژگیهای شعر
- توصیف شعر کودک و مضامین آن
- بیان نمونه ای از مضامین آموزشی و مضامین چند جنبه ای در شعر کودک

- بیان وزن هجایی و وزن عروضی
- توصیف صنعت تکریر و صنعت مطابقه (تضاد)
- بیان انواع شعر کودک
- بیان خلاصه اهداف اصلی شعر کودک

تأثیرگذاری شعر بیشتر از نثر می باشد
زیرا:

- یادگیری شعر به دلیل وجود وزن و نظم خاص، سهل و آسانتر است.
- هر شعر وزن مخصوص به خود را با خود به همراه دارد.
- ابهام موجود در شعر
- اختصار کلام

تعریف شعر:

شعر کلامی است موزون و مقفی و خیال‌انگیز
که مترجم احساسات و عواطف و نیازهای درونی
انسان است.

ویژگیهای شعر

- ۱- از اصالت برخوردار باشد.
- ۲- هدف مشخص و معینی را از ابتدا دنبال کند.
- ۳- مضمون شعر باید درخور رشد فکری خواننده باشد.

۴- مفاهیم استفاده شده در شعر باید متناسب با قالب لطیف کلام باشد.

۵- باید روان خوانده شود و عبارت و وزن آن با مفهوم مناسبت داشته باشد.

۶- آهنگین و آمیخته به موسیقی باشد.

۷- سبب برانگیختن احساسات و عواطف باشد.

- باید برای ورود به دنیای کودکان کاملاً با خصوصیات فردی کودک آشنا بود.
- در شعر کودک رعایت قالب ذهنی و عاطفی او، همچنین با به کارگیری معنی و لفظ ساده و روان و متناسب با فهم و شعور و احساس کودک ضروری است.

فصل چهارم مضامین شعر کودک

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

موضوع در شعر کودک می تواند بسیار وسیع باشد.

اما به شرط آنکه برای او:

- قابل درک باشد
- مربوط به دنیای آنان بوده
- پیام ویژه آنان را به همراه داشته باشد
- تحول و تکامل فکر کودک و تجربیات قبلی او نیز مورد نظر باشد.

مضامین شعر کودک:

- ۱- مضامین توصیفی
- ۲- مضامین تمثیلی
- ۳- مضامین رفتاری
- ۴- مضامین آموزشی
- ۵- مضامین چند جنبه‌ای

در اشعار وصفی کلیه واقعیات اطراف کودک
هرگونه که هست قابل توصیف است، به شرط
آنکه کوتاه سروده شود.

مانند شعر برف از پروین دولت آبادی:

شعر برف:

آتشی روشن کنیم	برف آمد، برف آمد؛
جامه ای برتن کنیم	برف آمد، برف آمد؛
پر شد از برف سفید	شاخه خشک درختان
ز روی شاخه چید	می توان گلهای برفی را
برف می رقصد، چه شاد!	برف می رقصد، چه زیبا!
برف می رقصد، به همراهی باد	

فصل چهارم مضامین تمثیلی

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

در اشعار تمثیلی کودکان، همه چیز از
جانور گرفته تا گیاه و اشیاء مادی و
ذهنی می‌تواند چون آدمیان گفتار و
رفتار کند.

در انواع تمثیلهای اشیاء و امور یا مخاطبند و یا متکلم. یا مخاطب و متکلفند، یا کودک که خواننده شعر تمثیلی است. خود ناظر و شنونده‌ای است ساکت و اشیاء و امور در عمل و عکس العمل هستند.

اینگونه اشعار مورد توجه کودکان در سنین پایینتر می‌باشد.

مضامین رفتاری

شامل اشعاری است که در مضامین اخلاقی و یا تربیتی آشکار یا نهفته باشد.

مضامین آموزشی

اشعاری که دارای مضامین آموزشی هستند برای کودکان سه چهار تا شش ساله مناسب می باشد.

مضامین آموزشی

- در این اشعار جنبه شعری است. در حین این اشعار،

آموزشی اعداد - شمارش - اعضای بدن، نام

حيوانات و گیاهان و اشیاء و غیره قابل آموزش می

باشد. اشعار بازی ساز و بازی آموز نیز می توانند در

این دسته از اشعار قرار گیرند.

مضامین ترکیبی یا چند جنبه‌ای شامل یک شعر است که چند تا (بیش از یک مضمون) از مضامینی که دربارهٔ آنها توضیح داده شده در آن شعر گنجانده شود.

مثلاً چيستانه‌ها

فصل چهارم وزن و قافیه در شعر کودک

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

وزن و قافیه به شعر کودک، آهنگ
خاصی می‌دهد که همین آهنگ توجه کودک
را به شعر زیاد می‌کند

و

در شعر کودکان بیشتر **اوزان**
هجایی و عروضی وجود دارد.

-درباره قافیه:

آخرین هجای هر مصراع از بیت شعر کودک را در نظر می گیریم، به طوری که کلمه آخر این هجاها از نظر حروف مانند هم یا از لحاظ تلفظ شبیه به هم باشند و اگر یک بیت شعر کودک چنین بود، دارای قافیه است .

این نوع قافیه را **قافیه انتهایی** می گوئیم.

- اگر شعری دارای قافیه انتهایی نبود، باید در
وسط هر مصراع از یک بیت شعر، دنبال قافیه
گشت که به آن **قافیه میانی** می‌گوییم.

- اگر شعری هم دارای قافیه میانی و انتهایی بود
به آن **شعر غنی** می‌گوییم.

مثال:

باز شد دیدگان من از **خواب**

به به از آفتاب **عالمتاب**

که آخرین هجایای این دو مصراع از بیت
شعر **خواب و عالمتاب** است که آخرین
کلمات آن **آب** است، پس این شعر دارای
قافیه انتهایی است.

استفاده از صنایع شعری در شعر کودک
باید با دقت بسیاری صورت گیرد، وجود
این صنایع نباید به حدی باشد که روانی و
سادگی کلام را زدوده و رنگی از ابهام و
پیچیدگی به آن دهد.

صنایع شعری مورد
استفاده در اشعار
کودکان:

- ۱- تشبیه
- ۲- استعاره
- ۳- تکریر
- ۴- مطابقه (تضاد)

خیلی از آنها در
شعر کودک
استفاده می شود.

بعضی از انواع شعر کودکان براساس
مضامین و مفاهیم آن عبارتند از:

(الف) لالایی ها

(ب) اشعار بی معنی (مهمل سرایی)

(ج) اشعار مربوط به زندگی کودکان

(هـ) اشعار طنزی و شوخی آمیز

(و) قصه ها و حکایات منظوم

(ز) چیستان

- مقوله شعر در کتب درسی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

- اشعار منتخب در کتابهای درسی باید تابع هدف آموزشی و مرتبط با مراحل رشد کودک باشد.

- عدم تجانس در آوردن اشعار کهنه و نو (از لحاظ روانی و دشواری) خود می تواند سبب بی رغبتی در نسل جوان شود.

- هر چه سن کودک بیشتر می شود قافیه قویتر می شود و رعایت مقوله قافیه جدیتر.

قدرت خدا

هر چه که بیند دیده

خدایش آفریده

خورشید و ماه تابان، ستاره درخشان

درخت و سبزه و گل

سوسن و سرو و سنبل

این همه را به قدرت

خدا نموده خلقت

مادر

ای مادر عزیز که جانم فدای تو

قربان مهربانی و لطف و صفای تو

هرگز نشد محبت یاران و دوستان

همپایه محبت و مهر و وفای تو

خشنودی تو مایه خشنودی من است

زیرا بود رضای خدا در رضای تو

گربود اختیار جهان به دست من

می ریختم تمام جان را به پای تو

فصل چهارم اهداف اصلی شعر کودک

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

چند نکته ضروری:

- شاعر کودکان باید علاوه بر تسلط کافی بر فن شاعری، از مراحل تکوینی رشد کودک نیز آگاه باشد و هدف اصلی در شعر نباید فراموش شود.
- هیچگاه از شعر به عنوان وسیله‌ای مستقیم برای آموزش استفاده نشود.

فصل چهارم اهداف اصلی شعر کودک

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

- انتخاب به موقع شعر و به کارگیری صحیح و متناسب آن نقش زیادی در تأثیرگذاری شعر دارد

- مثال اجبار کودکان برای حفظ طوطی وار اشعار کتابهای درسی شان خود سبب گریز آنان از این پدیده هنری می شود.

- باید دامنه انتخاب شعر (از هر نوع) را برای

کودک وسیعتر کرد.

فصل چہارم اہداف اصلی شعر کودک

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

اهداف اصلی شعر کودک

به شرح ذیل است:

۱- مشغول کننده، به سخن آورنده، پرکننده خلأ فکری

۲- شادی بخش و نشاط آور

۳- حاوب نکات اخلاقی - اجتماعی

۴- حاوی اطلاعات آموزنده و تازه

۵- برانگیزاننده حس کنجکاوی

۶- اندیشه ساز و خیال پرداز

۷- پویا و محرک

فصل پنجم

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

بررسی کتابهای تصویری کودکان

- تعریف کتابهای تصویری کودکان
- اهداف مصورسازی کتابهای کودکان
- توضیح تصویر در کتابهای دوره پیش دبستانی
- تشریح تصویر در کتابهای دوره دبستانی
- توصیف تصویر در کتابهای دوره نوجوانی

فصل پنجم بررسی کتابهای تصویری کودکان

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

تعریف:

تصویر یکی از عناصر اصلی کتابهای کودکان است. جذابیت تصاویر تا حدی است که کودک را به سوی کتاب و کتابخوانی سوق می دهد.

یکی از اولین کتابهای تصویری که بر کودکان طراحی شد: orbis pictus بود که در سال ۱۶۵۷ یا ۱۶۵۸ انتشار یافت.

فصل پنجم بررسی کتابهای تصویری کودکان

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

آغاز مصورسازی کتابهای کودکان
با قاعده و سبک امروزی ← از قرن نوزدهم از غرب

-تصاویر به درک موضوع و دوری از طولانی شدن کلام کمک می کند.

- بسیاری از مسائلی که با کلمات قابل انتقال نیستند، به وسیله تصاویر قابل تفهیم و انتقال می باشند.

فصل پنجم بررسی کتابهای تصویری کودکان

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

● کتابهای تصویری گامهای

نخستینی برای آشنایی کودکان

با کتاب و کتابخوانی هستند.

● تصویرگری جذابیت متن را

بیشتر می کند.

فصل پنجم بررسی کتابهای تصویری کودکان

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

توجه: کتابهای کمیک و فتورمانها، که در آنها داستان به صورت تصویر ارائه می شود و با هر تصویر چند جمله کوتاه آورده می شود از نظر تربیتی مورد قبول نیست، زیرا کودکان را بیشتر به تصویر خوانی عادت می دهد و مانع فعالیت واقعی ذهن کودک می شود و مروج بی فرهنگی و از خود بیگانگی است. مثلاً **تن تن**

فصل پنجم اهداف مصورسازی کتابهای کودکان

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

بعضی از این اهداف عبارتند از:

- جذب کودک به سوی کتاب
- هموار ساختن راه یادگیری در کودک کم سن
- کمک به فهماندن بهتر موضوع کتاب
- برقراری ارتباط عاطفی و معنوی بین کودک و شخصیت‌های کتاب

فصل پنجم اهداف مصورسازی کتابهای کودکان

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

- القاء مفاهیم مثبت
- پرورش قدرت تخیل و ذوق سلیم
- رفع نارسایی نوشتاری کتاب
- تقویت ذوق هنری

کتابهای مربوط به کودکان به اقتضای
سنین مختلف و استعداد یادگیری آنان به
دسته های مختلفی قابل تقسیم می باشد.

تصویر در کتابهای کودکان نیز به تبعیت از
طبقه بندی فوق به دسته های متفاوت
تقسیم می شوند:

- ۱- تصاویر در کتب دوره پیش دبستانی
- ۲- تصاویر در کتب دوره دبستانی
- ۳- تصویر در کتب دوره نوجوانی

فصل ششم

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

بررسی نقد

ادبیات کودکان

• بیان نقد ادبیات کودکان در دوران بعد از ظهور اسلام

• تعریف نقد

• بیان انواع نقد

• تشریح نقد ادبیات کودکان و مقایسه آن با نقد ادبیات بزرگسالان

• بیان ویژگیهای منتقد ادبیات کودکان

نقد در لغت:

یعنی جدا کردن دینار و درهم، و
سره از ناسره، و تمیز دادن خوب از بد، و آشکار
کردن محاسن و معایب و اصولاً تشخیص محاسن
و معایب سخن.

نقد در اصطلاح ادبی:

از بررسی و تعیین ارزش آثار ادبی و شناخت
ارزش و بهای واقعی آثار ابداعی و آفرینشهای
ادبی و بررسی اصول و قواعد و علل و عواملی
که سبب می شود اثری مورد رد یا قبول واقع
شود.

۱- به شکل صوری
و ظاهری

می‌نگرند

مکاتب متعددی در
نقد وجود دارد،
بعضی از آنها

۲- به محتوا و
دورنمایه

۱- **نقد لغوی:** به شکل ظاهری اثر توجه می‌شود و از کاربرد صحیح کلمه و ابداع ترکیبات و تعبیرات نو و خوش آوا بحث می‌شود و مترادفات نیز توجه خاص می‌گردد.

۲- **نقد فنی:** به بحث دربارهٔ چگونگی کاربرد فنون بلاغی در شعر و نثر می‌پردازد.

پایه‌گذار آن: ارسطو

۳- نقد زیبایی‌شناسی: در واقع بررسی جوهر هنر بدور از محتوای خاص آن است.

بنیان‌گذار آن: کالریج انگلیسی، آلن پور آمریکایی، مکتب ادبی (پارناس) در فرانسه

۴- نقد اخلاقی: یکی از قدیمی‌ترین روشهای نقد می‌باشد، در آن به بررسی رعایت اصول اخلاقی در آثار می‌پردازند.

نخستین افراد در اینمورد: افلاطون و ارسطو

۵- **نقد اجتماعی:** منتقدان اجتماعی آثار، معتقدند که هر اثری مولود زمان، محیط اجتماعی و نژاد می‌باشد، بنابراین سعی در برقراری ارتباط بین ادبیات و جامعه و تأثیر جامعه بر ادبیات داشتند.

مثال: { افرادی چون برشت و کامو و ژان پل سارتر
در ایران: فردوسی، مولوی، سنایی، عطار، حافظ
و ناصر خسرو

- پس از انقلاب مشروطه: ادیب الممالک فراهانی و
علی اکبر دهخدا و نسیم شمال و ملک الشعرای
بهار و میرزاده عشقی

- طالبوف و میرزا آقاخان کرمانی و زین العابدین
مراغه‌ای

۶- **نقد تاریخی:** یکی از رایج‌ترین شیوه‌های نقد می‌باشد. این نقد به تحلیل یک اثر ادبی از چشم‌انداز تاریخی و تأثیر اوضاع و احوال زمان بوجود آمدن اثر، می‌پردازد.

این نقد به تنهایی قادر به بررسی و تحلیل و تجزیه یک اثر از دید انتقادی نیست.

در ایران، به این نقد توجه خاص می‌شود.

۷- نقد روان‌شناسی: در این شیوه، منتقدان ارزشهای روان‌شناسی را در فهم آثار ادبی بسیار مهم می‌دانند.

مثال: در اروپا افرادی چون راسین، شکسپیر، ایبسن، مترلینگ

از نقادان معروف این مکتب: آی.ای. ریچاردز و هربرت رید

آنچه در نقد بسیار اهمیت دارد انگیزه و نوع نگرش منتقد به موضوع مورد نقد است. البته انگیزه اصلی هر نقد، بررسی ویژگیهای خوب و بد اثر و شناساندن و گسترش زیباییها و نیکیهاست.

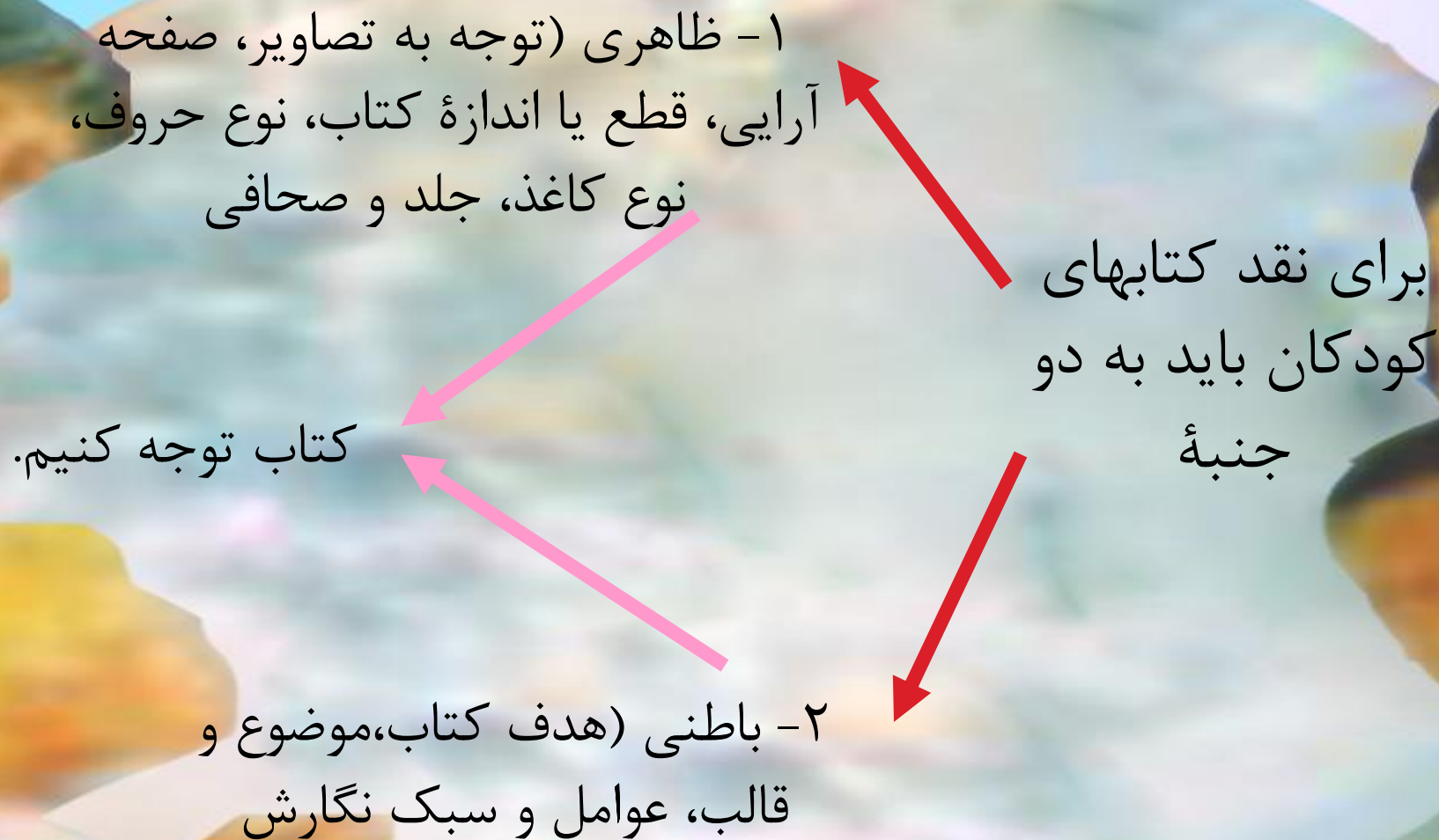
در هر نقدی ناقد باید متوجه دو جهت باشد:

۱- خوانندگان

۲- صاحب اثر (مولف - مترجم، نویسنده)

به طور کلی نقد ادبیات کودکان و بزرگسالان از نظر اصول تفاوت چندانی با هم ندارند، اما معیارهای ارزشیابی کودکان و بزرگسالان، به علت ویژگیهای خاص کودکان، سبب تفاوت این دو گروه گردیده است.

در انواع مختلف نقد ادبیات کودکان، اصل و معیار، **کودک** است.

بنابه فرمایش حضرت محمد (ص)، دانشی که انسان در خردسالی فرامی‌گیرد همچون نقشی است که بر روی سنگ حک شده باشد و **مولا علی (ع)** می‌فرماید: دل کودک خاصیت نقش‌پذیری دارد.

حال که می‌دانیم تعلیم و تربیت کودکان و نقش ادبیات کودکان چه اثری مهمی در آینده کشورمان دارد به اهمیت منتقد پی می‌بریم.

خصوصیات و ویژگی‌هایی منتقد ادبیات کودکان

- ۱- منتقد باید خود نویسنده یا شاعر کودکان باشد.
- ۲- از روان‌شناسی کودک و رشد، اطلاع کامل داشته باشد.
- ۳- به موضوع مورد نقد کاملاً احاطه داشته باشد.
- ۴- زبان کودکان را بشناسد و قادر به تطبیق سبک نگارش با موضوع باشد.
- ۵- هدف نهایی نقد را که راهنمایی و خدمت است فراموش نکند.

خصوصیات و ویژگی‌هایی منتقد ادبیات کودکان

- ۶- از حب و بغض و غرض‌ورزی با نویسنده پرهیز کند.
- ۷- از اعمال سلیقه شخصی در ارزیابی موضوع مورد نقد بپرهیزد.
- ۸- هر اثر را متناسب با سطوح آن اثر (از نظر گروه‌های سنی و ویژگی‌های فردی) مورد مطالعه و نقد قرار دهد.
- ۹- در نقد کتاب کودکان، متأثر از مد و سلیقه بازار کتاب نباشد.

خصوصیات و ویژگی‌هایی منتقد ادبیات کودکان

۱۰- حامی فرهنگ ملی و دینی کشورش بوده و در حفظ شعایر کلی آن کوشا باشد.

۱۱- از بیگانه‌پرستی و نفوذ فرهنگ بیگانه در آثار کودکان جلوگیری کند.

۱۲- به طور جدی با کتابهایی که سبب تحمیق و تخدیر و صرفاً سرگرم کردن کودکان است، برخورد کند.

۱۳- در نهایت، انتخاب کتاب را برای خواننده سهل و آسان نماید.

فصل هفتم

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

بررسی منابع مذهبی

در ادبیات کودکان

- نام بردن چند مورد از بهترین وسایل تعلیم و تربیت

- توضیح کتابهای داستانی دینی

- تشریح کتابهای غیرداستانی دینی

- بیان ویژگیهای کتابهای دینی کودکان

بررسی منابع مذهبی در ادبیات کودکان

- کودک به طور فطری و ذاتی خداجوست.
- در ذهن کودک، از دوران طفولیت توجه به خدا
- توانایی او و بسیاری سوالات دیگر نقش می بندد که در پی یافتن پاسخی قانع کننده برای آن می باشد.

- سن ۴ سالگی **سن چراها** نامیده است.
- آنچه در این سن در کودک زنده می شود فطرت اوست.
- دوران کودکی مهمترین دوران تربیت است.
- **پیامبر اکرم (ص)** می فرماید: بهترین چیزی که پدر می تواند به فرزندش عطا کند ادب و تربیت نیکوست.

بررسی منابع مذهبی در ادبیات کودکان

- یکی از وسایل و عوامل اصلی برای تربیت،
آموزشهای دینی است.

- برای موفقیت در این راه پراهمیت باید
پیش از همه نیاز فطری کودکان را جدی
بگیریم و شناخت صحیح کودک و
روانشناسی رشد را نیز در نظر داشته باشیم.

- وقتی کودک، وارد
عرصه اجتماع می شود.

- مربیان و اولیاء می توانند کودک را با
مسئله جهان بینی و شناخت جهان هستی و
خدا آشنا سازند.

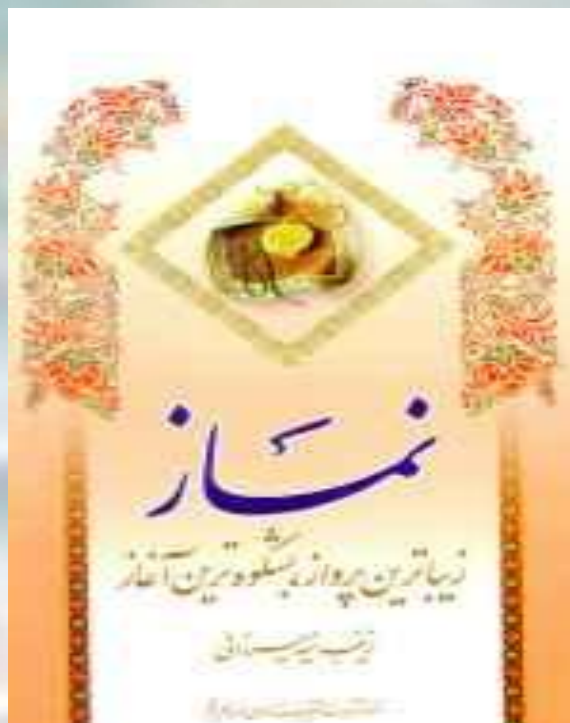
اصولاً کتابهای دینی را می توان در
قالبهای مختلف به رشته تحریر درآورد
چند نمونه از آن عبارتند از:

۱- کتابهای داستانی (دینی)

۲- کتابهای غیرداستانی (دینی)

۳- شعر کودکانه (دینی)

- می‌توان مفاهیم بیشماري رادر قالب داستان به کودک آموخت. به ویژه مسائل دینی و مذهبی از این طریق به نحو مؤثری قابل آموزش می‌باشد.

- داستانهای دینی باید پرداختی بسیار قوی داشته، تا نسبت به داستانهای دیگر از تأثیرگذاری بیشتری برخوردار باشد.

- کتاب آسمانی قرآن، ضمن داستانهای واقعی شورانگیز، نهضت‌های پرشور پیامبران را در آیاتی ارزنده برای انسان شرح می‌دهد.

ویژگی داستانهای قرآنی: با آیات محکم، به بیان بهترین وقایع و تحلیل آنها می‌پردازد و اگر در بعضی از داستانها جزئیاتی را تشریح می‌کند برای به دست دادن قانون کلی است.

از انواع کتابهای مذهبی: داستان
زندگی پیامبر اسلام، داستان
زندگی صحابه،

از انواع کتابهای دینی: داستان راستان،
مجموعه قصص الانبیاء، اصحاب کهف

۱- عبرت انگیزی هدف اصلی است

انواع داستانهای دینی موجب چنین مواردی می شود

۲- آموزش راه خدایی زیستن به کودکان

این نوع کتابها شامل کتابهای علمی می شود که بر اساس دیدگاههای قرآن و کتابهای دینی مسائل علمی را مورد پژوهش قرار می دهند و شناخت علمی از کودک و جهان پیرامون او داده می شود.

به عنوان مثال: کتابهای قرآن و طبیعت و خدا و اختراعات از دیدگاهای علم و قرآن

همچنین:

۱- سرگذشتنامه

۲- کلمات قصار

۳- ترجمه آیاتی از سوره‌های مبارکه قرآن

مجید

۴- کتابهای مرجع

محور موضوعی اغلب اشعار کودکانه
دینی، بیانگر لحظه‌های پراحساس راز و نیاز
کودکانه با خداوند است. مانند: **آسمان را**
بنویس، چشمه نور، قصه‌های قرآن
(منظوم)، ضامن آهو

فصل هفتم ویژگیهای کتابهای دینی کودکان

- تقویت انگیزه خدانشناسی در کودکان
- توجه به اصل انسان‌سازی و خودسازی
- تشویق و ترغیب کودکان به تفکر در جهان پیرامونشان
- استفاده صحیح از منابع اصیل دینی
- در نظر گرفتن اهداف اصلی ادبیات کودکان (به طور اعم)
- آشنا ساختن کودکان با واقع‌بینی و پرهیز از جنبه‌های خرافی
- توجه به گروه‌های سنی کودکان در گزینش مطالب و منابع اصلی و اقتباس موضوعات متنوع

فصل هشتم

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

تأثیر جنگ در ادبیات کودکان

- توضیح تأثیر جنگ در ادبیات
- نام بردن اهداف ادبیات جنگ
- نام بردن چند نمونه از آثار کودکان در زمینه جنگ

فصل هشتم تأثیر جنگ در ادبیات کودکان

یکی از عواملی که به طور مستقیم و غیرمستقیم در تمام ابعاد و زوایای (آموزشی، تربیتی، اقتصادی، سیاسی و ...) یک جامعه موثر است مسئله حاد جنگ است. تنها جامعه‌ای می‌تواند از میدان جنگ و ورطه نابودی و هلاکت سرافراز و سربلند بیرون آید که با حربۀ هوشیاری و آگاهی پیش‌رود و پیامدهای ناگوار آن را به سازندگی و ترمیم دوباره مبدل سازد.

آثار باقیمانده از نویسندگان و دست‌اندرکاران
هنر و ادب هر جامعه بازتابی است از عقاید و
نظرات آنان و نشأت گرفته از اوضاع اجتماعی و
سیاسی و ... دوران‌شان. خمیرمایه اصلی ادبیات
جنگ خصوصاً ادبیات کودکان نیز از واقعیت
زمان سرچشمه گرفته است.

آفرینندگان آثار ادبی یا خود در نبرد شرکت داشتند و یا وقایع را از زبان راویانی صدیق شنیده بودند.

ادبیات کودکان در این دوران تنها نقش راوی را نداشت:

کودکان ما با حضور در این نبرد ادبیات جنگ را با درونمایه مقاوت و ایثار بنا نهادند.

نویسندگان باید برای طرح مسائل و وقایع
جنگی در آثارشان باید به برخی از مسائل
توجه بیشتری نمایند از جمله:

- ترویج صلح و دوستی
- برانگیختن حس آیین پرستی و وطن پرستی

- آموزش مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی از سنین کودکی
- کمک به حفظ سابقه فرهنگی
- آموزش دفاع و مقاومت
- ایجاد نوعی واقع‌گرایی در کودکان
- عدم معرفی جنگ به عنوان یک راه حل

معرفی بعضی از آثار کودکان در زمینه جنگ

در این زمینه کتابهای کودکان و
نوجوانان در قالبهای مختلف قصه،
شعر، کتابهای تصویری، نشریات و ...
تهیه و تنظیم شده.

معرفی بعضی از آثار کودکان در زمینه جنگ

کتابهای داستانی نظیر:

دامی برای گل میخک ← اثر ← محمدرضا محمدی پاشاک

آن در کنار نور ← اثر ← دکتر محسن پرویز

میهمان ملایک ← اثر ← امیرحسین فردی

میرزا ← اثر ← ابراهیم حسن بیگی (برای
نوجوانان)

معرفی بعضی از آثار کودکان در زمینه جنگ

کودکی‌های زمین ← اثر جمشید خانیان

هدیه‌ام آشیانه کبوتر است ← اثر یوسف قوجق

سوگ سهراب ← اثر جعفر ابراهیمی (شاهد)

معرفی بعضی از آثار کودکان در زمینه جنگ

همچنین در زمینه جمع‌آوری خاطرات:

برگه‌هایی از خاطرات جبهه یا تهیه کتبی
با عنوان فرهنگ جبهه و برگزاری
مسابقات قلم، شب شعر دفاع مقدس و
انتشار سلسله مقالات در مورد جنگ و
نشریاتی نظیر رشد جوانان و سروش
نوجوان و ...

نقش کتابهای کودکان در تعلیم و تربیت کودکان معلول

- توضیح انواع معلولیت
- دسته‌بندی کتابهای کودکان معلول و توضیح آن
- بیان خصوصیات مربیان کودکان معلول
- توصیف ویژگیهای کتابهای کودکان معلول

کودکان معلول، پیش از معلولیت، کودکان
کودکی با نیازها و خواسته‌ها و توانایی‌های
کودکانه‌شان در دنیای امروز شاهد بسیاری
از فعالیت‌ها هستیم که معلولین نقش
سازنده‌ای در آنها ایفاء می‌کنند.

دنیای تکنولوژی و جهان خلاق آینده بیش از پیش به اینگونه افراد نظر دوخته و برایشان جایگاه و پایگاه رفیعی منظور داشته است. معلولین در جهان امروز در عرصه‌های ورزشی و علمی و فرهنگی و ... نقش بسزایی دارند.

فصل نهم معلولیت و انواع آن

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

برای سهولت مطالعه اغلب این قبیل کودکان را به دو زیر مجموعه کلی تقسیم می کنند:

۱- کودکان با معلولیت های جسمی

مانع بروز کارآمد توانایی های بدنی یا جسمی کودک است

۲- کودکان با بیماری ها یا اختلالات تندرستی

تنها نیاز به مراقبت های مداوم پزشکی دارد

کودکان معلول در دسته‌های مختلف قرار می‌گیرند. از آن جمله: عقب ماندگی ذهنی، ناشنوایی، نابینایی و کم بینایی، فلج مغزی، آسیب دیدگی و یا چند معلولیتی، کودکان مبتلا به اختلالات یادگیری یا کودکان ناخوان و کودکان کندخوان و عقب مانده کلامی و زبانی.

بعضی‌ها تصور می‌کنند آموزش کودکان استثنایی باید در محلی جداگانه صورت گیرد در حالی که نحوه آموزش و محتوای آن از اهمیت برخوردار است نه محل خاص و مکان متفاوت.

بنابراین برای این کودکان آموزش‌پذیر باید آموزش دهندگانی را با معلومات خاص آماده ساخت.

بعضی از خصوصیات این مربیان چنین
است:

۱- برخورداری از صبر و حوصله بیش از حد
معمول

۲- توجه بیشتر به جنبه‌های مشابه این
کودکان با دیگر کودکان

۳- واداشتن کودکان معلول به تلاش و کار

۴- تشویق به موقع برای افزایش و تثبیت توانایی آن

۵- تکرار مطالب برای یادگیری بهتر با توجه به بعضی از اختلالات یادگیری در کودکان

۶- محبت و توجه دقیق به دور از ترحم

انواع کتابهای کودکان معلول و ویژگیهای آن

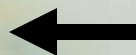
- آثار ادبی کودکان، آثاری هنری است که باید مجسم کننده احساسات قلبی و عواطف آنان و سخنگوی واقعیت‌های زندگانشان باشد.

- در کتابهای کودکان معلول باید به جنبه‌های متفاوتی علاوه بر جنبه‌های مشترک آنان با کودکان معمولی توجه کرد.

به عنوان مثال برای کودکان نابینا:

۱- برای موارد درسی،
آموزشی و مراجع

کتابهای بریل (توسط لویی بریل)

۲- برای خواندن کتابهای
داستان

کتابهای گویا

انواع کتابهای کودکان معلول و ویژگیهای آن

به عنوان مثال برای کودکان نابینا یا کمبینا:

برای پی بردن به شکل اشیاء و اجسام ←

کتابهای لمسی

به عنوان مثال برای کودکان کمبینا یا دچار مشکل مغزی:

کتابهایی با حروف درشت

به عنوان مثال برای کودکان کندخوان باهوش:

کتابهای آسان

انواع کتابهای کودکان معلول و ویژگیهای آن

- این روش هم برای کودکان نارسا خوان هم

برای معلولیت‌های مغزی، ناشنوایی،
عقب‌ماندگی

ذهنی و کم بینایی مورد استفاده است.

- زبان باید ساده و به دور از اغراق باشد.

انواع کتابهای کودکان معلول و ویژگیهای آن

در پایان ضمن بیان محتوای کلی و اصلی
ویژگیهای کتابهای کودکان معلول:

- ابزار نگارشی عادی و معمولی در مورد معلول و
معلولیت

- عدم برخورد احساسی با مسائل معلولین

- پرهیز از هر نوع شوخی و طنز نسبت به مسائل
معلولین

انواع کتابهای کودکان معلول و ویژگیهای آن

- ایجاد تحرک و انگیزه زندگی
- ایجاد حس مشارکت در کارهای اجتماعی
- ایجاد خودباوری در کودکان معلول
- تقویت حواس و اعضاء سالم (تقویت توان کودک معلول)
- آموزش نظم و تربیت

فصل دهم

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

آشنایی با جوایز و سازمانهای بین‌المللی و ملی ادبیات کودکان

- بیان اقدامات جهانی که برای ایجاد صلح و تفاهم بین‌المللی صورت گرفته است
- مشخص کردن فاصله زمانی اهداء جوایز جهانی هانس کریستین اندرسن و جایزه روزنامه آساهی ژاپن
- نام بردن بعضی از جوایز جهانی و داخلی

فصل دهم آشنایی با جوایز و سازمانهای بین‌المللی و ملی ادبیات کودکان

یکی از اهداف اصلی و اساسی ادبیات
کودکان، **ایجاد صلح و برقراری تفاهم
بین‌المللی**
است و کتابهای کودکان بهترین وسیله
ارتباط است.

فصل دهم آشنایی با جوایز و سازمانهای بین‌المللی و ملی ادبیات کودکان

اقدامات جهانی به این منظور صورت
گرفته است از جمله:

- ایجاد دفاتر و سازمانهای بین‌المللی
- تشکیل نمایشگاههای مختلف جهانی عکس،
کتاب و فیلم
- تشکیل سمینارها و گردهماییها و کنگره‌های
بین‌المللی کودک و نوجوان

در ادامه این فعالیتها و به منظور
بزرگداشت از مقام کسانی که برای کودکان
و ایجاد پیوند بین المللی آنها گامهایی
برداشته‌اند، جوایزی نیز در نظر گرفته شده

جوایز ← داخلی

← جهانی

فصل دهم معرفی بعضی از جوایز بین المللی

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

بعضی از جوایز جهانی

۱- جایزه جهانی هانس کریستین
آندرسن (جایزه ادبی و هنری است) ← هر دو سال یکبار

۲- جایزه برادران گریم ← هر یکسال در میان

فصل دهم معرفی بعضی از جوایز بین‌المللی

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

۳- جایزه‌ای از روزنامه
آساهی از توکیو ژاپن

هر دو سال یکبار

۴- جایزه شانکار

۵- جایزه نیوبری

سالانه و مستمر

فصل دهم معرفی بعضی از جوایز بین‌المللی

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

هر کشوری جوایزی داخلی نیز برای این منظور
در نظر گرفته می‌شود. از جمله این جوایز در
کشور ما:

- یمینی شریف بانی چنین جوایزی بود.

- جایزه وزارت ارشاد

- جایزه قلم

- جایزه جشنواره ۸ سال دفاع مقدس ← از سوی وزارت ارشاد

پایان

دانشگاه فرهنگیان
سلماس

موفق و موید باشید

دکتر توحیدیان